

ความเป็นมาของปัญหา

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตมนุษย์ที่จะขาดเสียมิได้ ดนตรีเริ่มมีตั้งแต่สมัย
ดึกดำบรรพ์ (Primitive Age) เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับที่มนุษย์มีอารยธรรมและวัฒนธรรม
เพลงก็คือส่วนหนึ่งของดนตรี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เพลงก็เป็นผลผลิตของดนตรีนั่นเอง
เพลงเป็นสื่อกลางในการติดต่อ และการทำความเข้าใจกันระหว่างมนุษย์ที่เก่าแก่ที่สุด
จากความหวัง ความฝัน ความทุกข์ หรือความสุขของมนุษย์แต่ละคนได้เป็นแรงผลักดัน
ให้มนุษย์ ประพันธ์เพลงขึ้นมา และเมื่อมนุษย์เริ่มอยู่ร่วมกันเป็นสังคม เริ่มมีกิจกรรมร่วมกัน
เพลงก็เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมของสังคมเหล่านั้นด้วยค่อนข้างมาก

นักจิตวิทยาเชื่อว่า เพลงสามารถกระตุ้นไม่แต่เพียงระบบประสาทส่วนกลางซึ่ง
ทำหน้าที่ควบคุมปฏิกิริยาของกล้ามเนื้อและทำหน้าที่ต่าง ๆ ของอวัยวะภายในเท่านั้น แต่ยัง
สามารถควบคุมระบบประสาทอัตโนมัติของร่างกายมนุษย์อีกด้วย จากการทดลองพบว่าเสียง
เพลงมีผลต่อระบบการหมุนเวียนของเลือด การย่อย ความหิว และความกระหายอีกด้วย¹
ดังนั้นจึงน่าจะสันนิษฐานได้ว่า ในสมัยแรก ๆ ที่มนุษย์นำเพลงมาใช้ก็เพื่อให้เพลงช่วยทำ
หน้าที่ผ่อนคลายความตึงเครียด ในการทำงานทำให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ให้
จังหวะในการทำงานที่ต้องทำพร้อม ๆ กันและกระตุ้นให้มีจิตใจกระตือรือร้นที่จะทำงาน ซึ่ง
เราเรียกเพลงประเภทนี้ว่า เป็นเพลงประเภท "ปลุกใจ" นั่นเอง เพราะเมื่อมนุษย์มาอยู่
ร่วมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ล่าสัตว์มาเป็นอาหาร เพาะปลูกพืชไร่
ป้องกันศัตรูที่มารุกราน การสงคราม ฯลฯ สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ต้องใช้ความสามัคคี
ร่วมใจกันและช่วยให้จังหวะให้เกิดความพร้อมเพรียงกันด้วย จึงทำให้เชื่อกันว่า เพลงประเภท
"ปลุกใจ" นี้ ได้มีมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ก่อนที่มนุษย์จะรู้จักการบันทึกเป็นหลักฐานทาง
ประวัติศาสตร์ไว้เสียอีก นอกจากเพลงประเภทปลุกใจแล้ว เพลงอีกประเภทหนึ่งที่มีมานาน

¹สมโภช รอดบุญ, สังคีตนิยมเบื้องต้นว่าด้วยเพลงคลาสสิก (กรุงเทพมหานคร :
นำอักษรการพิมพ์, 2518), หน้า 2.

ควบคู่กันก็คือ เพลงประเภท "เพลงสวด" เนื่องจากในสมัยก่อนมนุษย์ยังไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ สภาวะแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจึงดูเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ (Super Nature) ไปหมด จากการชูดค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏ พบว่าในสมัยอียิปต์โบราณก็ยังมีนิยายปรัมปรา นิทานและบทเพลงมากมายที่นับได้ว่าเป็นงานวรรณกรรมรุ่นแรกของโลก ที่กล่าวถึงเรื่องเกี่ยวกับการกำเนิดโลกมนุษย์และวิบุรุษต่าง ๆ² ต่อมาในสมัยอาณาจักรสุเมเรียนเฟื่องฟู มีการชูดค้นอารยธรรมสุเมเรียน พบวิทยากรมากมาย รวมถึง "บทเพลงสวดทางศาสนา" ที่เขียนเป็นภาษาสุเมเรียน³ จะเห็นได้ว่า ตั้งแต่เริ่มสมัยโบราณเท่าที่มีการชูดค้นหลักฐานพบก็ปรากฏบทเพลงขึ้นแล้ว ยิ่งกว่านั้น ในหลาย ๆ ช่วงของประวัติศาสตร์สมัยโบราณนี้ ก็ปรากฏบทเพลงอันไพเราะเป็นจำนวนมากซึ่งตกทอดเป็นมรดกแก่มนุษย์ชาติมาจนถึงปัจจุบัน อย่างเช่นในราวปี 1011 - 921 ก่อนคริสตกักราช กษัตริย์เดวิด (David) สร้างนครเยรูซาเล็มให้เป็นเมืองแข็งแรง จักวางระเบียบแบบแผนทางศาสนาและสร้างวรรณคดีของชาติฮีบรูให้คงความชื่นโดยรจนาบทสวดมนต์อันไพเราะไว้เป็นอันมาก และถือว่าเป็นกาพย์กลอนที่ไพเราะที่สุด⁴ และราว ๆ ศตวรรษที่ 7 และ 6 ก่อนคริสตกักราช ถือว่าเป็นยุคของกวีนิพนธ์ประกอบกรรียงเพลง (Lyric Poetry) ผู้มีชื่อเสียงทางด้านนี้ในยุคนั้นก็มีเช่น Simonides and Tyrtecus ได้เขียนบทโศรกปลุกใจให้รักชาติ⁵

² เจริญ ไชยชนะ, ประวัติศาสตร์สากลสมัยโบราณ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา โรงพิมพ์เจริญธรรม, 2508), หน้า 114.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 126.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 172.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 394.

สมัยกรีกซึ่งถือกันว่าเป็นยุคที่เริ่มวิทยาการด้านต่าง ๆ มากมาย และได้วางรากฐานวิทยาการให้หลาย ๆ แขนงของศาสตร์ต่าง ๆ ก็ยังเชื่อกันว่าเพลงได้มีบทบาทต่อชีวิตประจำวันของชาวกรีกอย่างมาก กวีที่มีชื่อเสียงมากที่สุดในยุคนั้นได้แก่โฮเมอร์ ซึ่งงานของโฮเมอร์นี้มีผู้อ่านจดจำกันและใช้ประกอบเป็นเนื้อร้องเพลงตลอดประวัติศาสตร์ของกรีก แม้ออกมาถึงสมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชก็ยังทรงยกย่องงานของโฮเมอร์มาก⁶ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า "ชีวิตประจำวันของชาวกรีกนั้น มักเชิญแขกหรือไมก็ไปเป็นแขกของคนอื่น สำหรับอาหารเย็น หลังจากนั้นก็ร่วมสนทนากันบ้าง เล่นิทานบ้างแล้วก็มีการร้องเพลงกัน นอกจากนั้นวิชาสำคัญที่เด็ก ๆ ชาวกรีกต้องเรียนก็คือ วรรณคดีของโฮเมอร์ และดนตรีซึ่งมีจุดหมายคือ ผลิตคนให้มีรสนิยมในสิ่งสวยงามและเป็นนักรบที่มีคุณค่า เหมาะสมแก่การเข้ารับใช้ชาติบ้านเมืองอันเป็นที่รัก⁷

"ในการสวดของศาสนากรีก มีลูกคู่ร้องพร้อมกัน ๆ ประชาชนชอบฟังเนื้อความของคำสวดกล่าวถึงประวัติพระเจ้า พวกนักร้องเหล่านี้จะเดินไปเป็นหมู่ ๆ เป็นขบวน มีหัวหน้าหมู่ร้องเพลงนำ มีลูกคู่รับ มีลักษณะที่เรียกว่า "Tragedy"⁸

ส่วนอีกนครรัฐหนึ่งที่เจริญควบคู่มากรีก คือ สปาร์ตานั้น แม้ว่าสภาพแวดล้อมในสปาร์ตาจะเต็มไปด้วยกลิ่นไอของสงครามตลอดเวลา เนื่องจากความเป็นชาตินักรบของเขา แต่สปาร์ตาก็ยังต้องเกี่ยวข้องกับเพลงอยู่นั่นเอง เห็นได้จากการฝึกฝนเด็กของสปาร์ตาให้เป็นทหารของประเทศนั้น ใช้วิธีการฝึกที่ทารุณ แต่ในระหว่างฝึก ครูก็จะสอนให้อ่านหนังสือ ให้แสดงความสามารถผู้ใหญ่ และให้เล่นดนตรีด้วย เด็ก ๆ จะถูกฝึกฝนให้ท่องกาพย์กลอนจากบทประพันธ์ของโฮเมอร์และหัตถ์ร้องเพลง

⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 445.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 430 - 475.

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 457.

สงครามต่าง ๆ⁹ แสดงให้เห็นว่า ในยุคต้น ๆ นั้น เพลงที่มีอิทธิพลและนิยมกัน กว้างขวางก็มี 2 ลักษณะดังกล่าวข้างต้น คือ เป็นเพลงสวดอย่างที่มีมากในกรีก และเพลงปลุกใจที่ใช้ในการสงครามซึ่งใช้ทั้งในสปาร์ตาและกรีก แต่เนื่องจาก สปาร์ตาเป็นชาตินักรบ ความสำคัญของเพลงปลุกใจจึงมีมากกว่า

ตัวอย่างข้างต้นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่เรารู้ ทรายได้เกี่ยวกับเพลง ซึ่งจากหลักฐานเหล่านี้ทำให้เราสามารถสันนิษฐานได้ว่า เพลงปลุกใจนั้นเกิดขึ้นมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานมาแล้ว และมีการสืบทอด พัฒนากันมาโดยตลอดตามสภาพของแต่ละประเทศ บันทึกทางประวัติศาสตร์ในสมัย ต่อ ๆ มาเริ่มกล่าวถึงเพลงปลุกใจชัดเจนขึ้น เช่น ในสเปนมีบทเพลงของซิด (Song of The Cid) ฝรั่งเศสตอนเหนือมีพวก Trouveurs แต่งเพลง สรรเสริญกษัตริย์อาเธอร์กับอัศวินโต๊ะกลม และการผจญภัยของชาร์ลมาญ¹⁰ ซึ่งมีลักษณะเป็นเพลงปลุกใจเช่นเดียวกัน เป็นต้น

แม้แต่ประเทศมหาอำนาจในปัจจุบันอย่างประเทศสหรัฐอเมริกา ก็ปรากฏ เพลงปลุกใจขึ้นมานานแล้ว ตั้งแต่แรกเริ่มที่จะก่อตั้งเป็นประเทศอย่างในปัจจุบันก่อนที่จะประกาศอิสรภาพจากอังกฤษเสียอีก เห็นได้จากการลงมติของที่ประชุมสภา คอนเน็คติคัตในปี ค.ศ. 1774 ได้มีผลกระทบกระเทือนต่อกิจกรรมการละครและ มหรสพอื่น ๆ คณะละครตั้ง ๆ จากอังกฤษ เช่น "คณะอเมริกันคัมปานีออฟโคมี่ เคียม" จำเป็นต้องออกเดินทางไปเกาะอินดีสตะวันตกอีกครั้ง เมื่อชาวอเมริกัน ตั้งข้อรังเกียจมหรสพที่มีแหล่งกำเนิดในอังกฤษ ผู้รักชาติทั้งหลายหันมาสนใจดนตรี ที่ช่วยสร้างเสริมกำลังใจให้ทหารหาญ เป็นต้นว่า เพลงปลุกใจ เรียกร้องเสรีภาพ เพลงแบบลัดดี ที่พรรณนาเรื่องราวการก่อกบฏวิติมมรสบทที่เคยมีมาก่อนหน้านั้น เช่น คอนเสิร์ต ละคร อุปรากร ยังคงมีอยู่ในเขตของพวกทอริ และเมืองต่าง ๆ

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 374 - 375.

¹⁰ เจริญ ไชยชนะ, ประวัติศาสตร์สาภสสมัยกลาง (อมรการพิมพ์, 2517), หน้า 333.

ที่กองทัพอังกฤษตั้งอยู่ เมื่อประชาชนหันเหมาสนใจเพลงปลุกใจมากขึ้น ก็ทำให้เกิดมีการประพันธ์เพลงประเภทนี้ออกมาอย่างคึกคัก อาทิเช่น วิลเลียม บิลลิงค์ ได้นำทำนองสวดซึ่งมีชื่อว่า "เซสเตอร์" จากหนังสือบทสวด "New England-Poem-singer" มาใช้ประกอบคำร้องที่ประพันธ์ขึ้นใหม่ เพื่อเป็นเพลงปลุกใจใช้ร้องกันในกองทัพของขงตัน เช่นเดียวกัน สำหรับฝ่ายอังกฤษ เมื่อกองทัพของอังกฤษซึ่งเคลื่อนที่จากบอสตันมุ่งสู่เล็กซิงตันก็ได้มีการร้องเพลงปลุกใจที่มีเนื้อร้องเยาะเย้ยชาวอเมริกัน¹¹ และเมื่อกองทัพของผู้นิเทศอเมริกาปะทะกองทัพอังกฤษ ก็ได้มีการนำเอาเพลง "แยงกี้ ดูเคิล" มาร้องปลุกใจซึ่งว่ากันที่จริงแล้ว ทั้งเพลง "แยงกี้ ดูเคิล" และเพลง "เซสเตอร์" ต่างก็มีส่วนช่วยในการนำอาณานิคมทั้งหลายไปสู่ความมีเอกราชเท่ากัน หลังจากนั้นเพลงทั้งสองก็ยังคงใช้ร้องในพิธีการให้สัตยาบันเพื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และพิธีเข้ารับตำแหน่งของประธานาธิบดีวอชิงตัน ได้มีการแจกคำร้องที่ตีพิมพ์เป็นใบปลิวเพื่อนำไปขับร้องร่วมกันทุก ๆ คน โดยอาศัยท่วงทำนองเพลงต่าง ๆ ที่ชาวอเมริกันรู้จักคุ้นเคยดี ตั้งแต่ทำนองสวดสฤติ พระเจ้าไปจนถึงเพลง To Anacreon in Heaven ซึ่งสันนิษฐานกันว่ากำเนิดในอังกฤษ และได้กลายเป็นเพลง The Star Spangled Banner ในเวลาต่อมา นอกจากนี้ก็ยังยังมีเพลงอื่น ๆ ซึ่งท่วงทำนองเดิมของมันได้ถูกนำไปประกอบกับเนื้อร้องใหม่ เกิดเป็นเพลงใหม่ขึ้น เช่น เพลง God Save The Queen เพลง God Save Great Washington, God Save The Thirteen States เป็นต้น¹²

เช่นเดียวกันกับประเทศไทย เรามีเพลงปลุกใจมานานแล้ว เนื่องจากการทำงานของคนไทยส่วนใหญ่ก็คือ เกษตรกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ในการเพาะปลูกก็ไม่ค่อยมีอะไร เป็นเครื่องทุ่นแรงนัก ต้องใช้แรงงานของคนและสัตว์เป็นส่วนใหญ่ การร่วมกันทำงานจึงเกิดขึ้นมานานแล้วสำหรับสังคมไทย ซึ่งถือเป็นประเพณีตกทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น การลงแขก คำนานา เกี่ยวข้าว นวดข้าว ฯลฯ ในบรรดากิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้ เราได้ใช้เพลงปลุกใจเป็นองค์ประกอบสำคัญใน

¹¹ เออร์วิง ซาบลอสกี, คนทริออเมริกัน, แปลโดย ไชแสง ศุชะวัฒนะ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แพรวพินทยา, 2517), หน้า 49.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 52.

การดำเนินกิจกรรม เราได้ใช้เพลงปลุกใจเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดในการทำงาน ใช้ให้จังหวะในกิจกรรมที่ต้องทำพร้อม ๆ กัน เพลงเหล่านี้ปรากฏเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ไม่มากนัก เพราะส่วนใหญ่ใช้ร้องและจกจำกันต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน จึงได้มีการพยายามรวบรวมบทเพลงเหล่านั้นไว้เป็นลายลักษณ์อักษรมากขึ้น ส่วนใหญ่จะเรียกเพลงประเภทนี้ว่าเป็นเพลงพื้นบ้าน หรือเพลงพื้นเมือง ซึ่งหมายถึง¹³ เพลงชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องไปตามความนิยมและสำเนียงภาษาพูด เพลงแบบนี้มีร้องกันในเทศกาล มี่งานชุมนุม เช่น ทรุ่สงกรานต์ งานวันขึ้นปีใหม่ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ในการลงแขกเอาแรงกัน ในกิจอันเป็นอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น และเนื้อหาของเพลงส่วนใหญ่มักเกี่ยวกับเรื่องผู้ชายเกี่ยวกับหญิง โดยคิดคำร้องขึ้นสด ๆ ด้วยปฏิภาณ ส่วนที่ว่าเป็น "เพลงชาวบ้าน" นั้นคือ¹⁴ เป็นเพลงที่ชาวบ้านคิดร้องขึ้นตามความรู้สึกที่เกิดขึ้นในใจ ไม่มีระเบียบแบบแผนว่าจะต้องใช้เสียงไต่บ้าง สูงต่ำแค่ไหน ก็เสียง ทำนองเกิดขึ้นในใจอย่างไรก็เปล่งเสียงออกมาอย่างนั้น เนื้อร้องก็เช่นกัน เกิดขึ้นในใจโดยมีความรู้สึกเป็นควำนำอยู่ ดังนั้นเพลงชาวบ้านทั้งหมดจึงเป็นเพลงที่มีทำนองง่าย ๆ ชั่ว ๆ เนื้อร้องก็ง่าย ๆ อาจสั้นหรือยาวก็ได้ เนื่องจากไทยเรามีเพลงประเภทนี้มาก คำประพันธ์ประเภทล้านนา หรือบทเพลงของไทยที่ไพเราะและยังยืนนาน จึงมีมาแต่โบราณมากมาย¹⁵ นอกจากเพลงประเภทปลุกใจสำหรับการทำงานซึ่งตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน ก็น่าเชื่อว่าเพลงที่ใช้ปลุกใจในการทำกรรรม การสงครามก็คงมีมาแต่โบราณเช่นกัน เพียงแต่ขาดความต่อเนื่องมากกว่าเพลงปลุกใจประเภทเพลงพื้นเมืองดังกล่าว เพราะ

¹³มนตรี ตราโมท, การละเล่นของไทย (กรุงเทพมหานคร : กองการสังคีตกรรมศิลปากร, 2497), หน้า 50-51.

¹⁴ม.ล.ศุ่ย ชุมสาย, วรรณกรรมพินิจเชิงจิตวิทยา (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2516), หน้า 48.

¹⁵สิทธา พินิจภูวดล และประทีป วาทิกทินกร, ร้อยกรอง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์เด็กหญิงปากเกร็ด กรมประชาสงเคราะห์, 2518), หน้า 11.

ไม่ได้มีการจกมันทีกไว้ใช้วิธีร้องแล้วจกจกกันต่อ ๆ กันมา ดังนั้น เมื่อเกิดการพ่ายแพ้ เสียกรุง แยกชิงอำนาจกันเอง ฯลฯ ก็อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้บทเพลงนั้นไม่อาจจะตกทอดมาจนถึงปัจจุบันได้ เพลงปลุกใจในลักษณะนี้ของไทยจึงเริ่มมีปรากฏให้เห็นชัดเจน หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 แล้วก็เริ่มมีการประพันธ์ขึ้นใหม่มากมายหลังจากนั้น

สิ่งต่าง ๆ ที่ได้อธิบายข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่าวัฒนธรรมทางดนตรีย่อมสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์อย่างแน่นแฟ้น เพราะโดยธรรมชาติของมนุษย์ไม่ว่าจะมีความสุข หรือทุกข์ ส่วนหนึ่งมักใช้เสียงเพลงเป็นการแสดงออกทางภาษา เพลงจึงเป็นสื่อในการแสดงออกของมนุษย์ และมีบทบาทต่อชีวิต ต่อจารีตประเพณี ตั้งแต่เกิดจนตาย และมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาก็จะมีเพลงที่แตกต่างกันไปตามสภาพของสังคม และภาษา ยิ่งไปกว่านั้น เพลงยังมีบทบาทและหน้าที่ในทางสังคมอยู่ไม่น้อย กล่าวคือ¹⁶

1. เพลงจะทำหน้าที่เป็นเสมือนกับตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ในทางสังคมที่สะท้อนออกมาให้เห็นตามความเชื่อทางศาสนา และระบบชนชั้นทางสังคม
2. เพลงมีหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการสนองตอบทางกายภาพ เช่น การรบ การสงคราม การทำงาน ฯลฯ
3. เพลงเป็นเสมือนเครื่องควบคุมทางสังคม คอยรักษามันต์ฐานทางสังคมและชี้แนะระเบียบแบบแผนที่สมควร รวมทั้งกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคมอีกด้วย
4. เพลงมีบทบาทในการรักษาสถาบันที่สำคัญทางสังคม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ช่วยทำให้การประกอบพิธีกรรมมีเหตุผล และรักษาสัญลักษณ์ทางพิธีกรรม
5. ทำให้เกิดความสืบเนื่องและความมั่นคงทางวัฒนธรรม

---

¹⁶ปราณี วงษ์เทศ, "เพลงพื้นบ้าน," วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร
2 (กรกฎาคม - กันยายน 2523) : 12

จากบทบาทและหน้าที่ต่าง ๆ เหล่านี้ของเพลงจึงทำให้น่าจะมีการวิเคราะห์ถึงเนื้อหาของเพลงที่มีบทบาทต่อสังคมดังกล่าว การศึกษาเนื้อเพลงจะกระทำทั้งทางด้านพฤติกรรมศาสตร์และทางด้านภาษาศาสตร์ เพราะความสัมพันธ์ของภาษาและเสียงดนตรีอาจต้องใช้วิธีทางภาษาศาสตร์ เข้าช่วยศึกษา การศึกษาเนื้อหาของเพลงอาจช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์ถึงโครงสร้างและเรื่องราวต่าง ๆ ได้ เนื่องจากโดยปกติเนื้อเพลงย่อมใช้ภาษาที่ต่างจากภาษาด้านอื่น ๆ ทั้งอาจวิเคราะห์ในแง่จิตวิทยาว่าเป็นเครื่องบรรเทาความกดดันทางสังคมอย่างไร เนื่องจากในเนื้อเพลงย่อมบรรจุถ้อยคำ หรือเนื้อหาที่แสดงถึงค่านิยม จุดหมายที่คนไม่อาจแสดงออกได้ในชีวิตประจำวัน การทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นอุดมคติ หรือพฤติกรรมของคนในสังคมจึงอาจศึกษาได้จากเนื้อหาของเพลง¹⁷

เพลงไทยในปัจจุบันนี้อาจแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ เท่าที่มีการฟังกัน คือ¹⁸

1. เพลงลูกทุ่ง ซึ่งพัฒนามาจากเพลงพื้นเมือง
2. เพลงลูกกรุง ซึ่งพัฒนามาจากเพลงไทยเดิม

การที่ไม่ได้จัดเอาเพลงปลุกใจเข้าไว้ด้วยทั้ง ๆ ที่เรามีเพลงปลุกใจมาตั้งแต่โบราณแล้ว ก็อาจจะเนื่องมาจากการขาดความต่อเนื่องของเพลงปลุกใจประการหนึ่ง ส่วนที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ เพลงปลุกใจนั้นเราไม่ได้ฟังกันเพื่อความเพลิดเพลินเหมือนกับเพลงทั้งสองประเภทในปัจจุบัน แต่ใช้เปิดฟัง หรือร้องกันในกรณีที่ต้องการให้มีการรวมตัวกระทำกรอย่างใดอย่างหนึ่งทั้งในระดับชาติและระดับกลุ่มทางสังคม ซึ่งไม่ได้เป็นเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน หรือได้ฟังหรือได้ร้องกันในชีวิต

¹⁷ปรานี วงษ์เทศ, แนวการศึกษาเพลงพื้นบ้านทางมนุษยวิทยา (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2524), หน้า 10.

¹⁸เอนก นาวิกมูล, เพลงนอกศตวรรษ (การเวกการพิมพ์, 2521), หน้า 57.

ประจำวัน เหมือนกับเพลงลูกทุ่งและลูกกรุง

สำหรับเพลงทั้ง 2 ประเภท คือ ลูกทุ่ง และลูกกรุงนั้น ในส่วนของเพลง ลูกทุ่ง คุณกอบกุล ภูธรารักษ์ ได้เคยทำการวิเคราะห์แล้ว พบว่ามีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ สภาพทางสังคมและการเมืองอยู่มากพอสมควร แต่ส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการ คอบสนองของประชาชนต่อปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม และการเมือง หรือมีลักษณะ เป็น Feedback หรือ input เข้าสู่ระบบการเมืองตามทฤษฎีวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) ของ David Easton ซึ่งในปัจจุบันสถาบันไทยคดีศึกษา ได้ออกทุนให้มีการวิจัยเรื่องนี้อย่างจริงจัง สำหรับในส่วนของเพลงลูกกรุงนั้น ก็มัก จะมีเนื้อหาไปในทางรัก ๆ ใคร่ ๆ ของผู้หญิงกับผู้ชาย หรือเป็นการบรรยายใน เรื่องความเคราะห์ตนเองมากกว่าจะแสดงทัศนคติใด ๆ ต่อสังคมออกมาโดยตรง ด้วยเหตุนี้จึงน่าจะได้มีการพิจารณาถึงส่วนที่เป็น Output ของระบบการเมือง คุ้งบ้าง ทั้งในระดับชาติและระดับกลุ่ม คือการวิเคราะห์ถึง Output ทั้งของรัฐบาล และของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับทางการเมือง ซึ่งแสดงออกมาในเพลง ปลุกใจของไทย เนื่องจาก Output ของระบบการเมืองมีความสำคัญอย่างมากต่อ เสถียรภาพของระบบเอง ระบบการเมืองที่ดีจะให้ Output ที่ประชาชนพอใจ คือ¹⁹ จะต้องทำให้ประชาชนมีความซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อระบบ และมองเห็นว่าวิธีการที่ระบบ ดำเนินอยู่นั้น เป็นเรื่องถูกต้องอันดีว่าเป็นการสร้าง ความชอบธรรม (Legitimacy) ของระบบการเมืองซึ่งจะช่วยให้มีการกระทำหรือแสดงออก หรือความรู้สึกนึกคิดที่จะ สนับสนุนระบบ และการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงปลุกใจไทยจะทำให้ทราบได้ว่าเพลง ปลุกใจมีส่วนช่วยในทางการเมืองการปกครอง หรือไม่ อย่างไร

¹⁹สุจิต บุญบงการ, การเมืองเปรียบเทียบ ปัญหาและแนวความคิด
(กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 10.

รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยที่ทำกันส่วนใหญ่ในประเทศไทยเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหานี้ นั้นมักจะทำกับเนื้อหาของหนังสือ วรรณคดี เรื่องราว หรือแบบเรียน แบบทดสอบ ฯลฯ มากกว่าจะทำกับเพลงโดยตรง อาทิเช่น ในปี 2511 จาระโน แก้วโกศล ได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหาการเรียนการสอนของหนังสือพิมพ์รายวันไทย ในปี 2513 อุษณียันต์เจริญ ได้ทำการวิจัยศึกษาลักษณะและคุณภาพของแบบเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ปี 2514 สมนึก อองเอิบ ทำการวิจัยเรื่องการสร้างความคิดรวบยอดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี จากหนังสือ สังคมศึกษา ระดับประถมศึกษาตอนต้น และในปี 2516 กอบ เกลือบพินชกุล ได้ศึกษาเรื่องความเหมาะสมของเนื้อหาในแบบเรียนวรรณคดีไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ฯลฯ เป็นต้น

แสดงให้เห็นว่าการวิจัยส่วนใหญ่ที่ทำกันขึ้นนั้น เป็นการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน แบบทดสอบ มากกว่าที่จะทำการวิเคราะห์เพลงโดยตรง อย่างไรก็ตามก็ได้มีการทำการวิเคราะห์เพลงอยู่ในประเทศไทยบ้าง แต่ยังมีอยู่น้อย ได้แก่ การวิเคราะห์เพลงลูกทุ่ง กับสภาพสังคมไทย โดย คุณกอบกุล ภูธรารักษ์ การวิเคราะห์เพลงเด็กอีสาน โดยจารุวรรณ ชรรณวัตร และเพลงปฏิพากษ์ โดยสุกัญญา สุจนายา และการวิเคราะห์เพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ โดย สมจิตร กัลยาศิริ นอกจากนี้การรวบรวมเพลงไว้เพื่อการวิเคราะห์ต่อไปก็มีอยู่บ้าง เช่น เพลงกล่อมเด็กมุสลิมภาคใต้ โดย มัลลิกา ฅณานุรักษ์ เพลงนอกศตวรรษ โดย เอนก นาวิกมูล เป็นต้น

สำหรับการวิจัยในต่างประเทศนั้นมีการวิเคราะห์เพลงอยู่ค่อนข้างจะกว้างขวางกว่าที่ทำกันในประเทศไทย มีการวิจัยถึงความแตกต่างของ วัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาในเพลงและวรรณกรรมระหว่างชาติต่าง ๆ (What Cultural Difference or reflected in The Songs and Literature of various Nations) เช่น การวิเคราะห์วรรณกรรมและเพลงของกลุ่มวัยรุ่นในชาติเยอรมันกับในสหรัฐอเมริกา โดย Lewin ในปี ค.ศ. 1974²⁰ มีการวิจัยหนังสือเพลงเด็กโดย Sebald ในปี

²⁰ Holsti Ole. R, Content Analysis for the Social Sciences and Humanities (Addison Wesley Publishing Company), p. 52.

ค.ศ. 1962 การวิเคราะห์ทัศนคติ (Music) โดย Paisley ในปี ค.ศ. 1964 และ La Rue ในปี ค.ศ. 1967²¹ การวิจัยเรื่อง Songs of Zion โดยในปี ค.ศ. 1954²² ฯลฯ เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาเพลงปลุกใจไทยนี้มีวัตถุประสงค์คือ

1. สรุปรวบรวมเพลงปลุกใจไทยทั้งหมด ตั้งแต่ปี 2475 เป็นต้นมา
2. ให้ความรู้ถึงแนวทางของเนื้อหาเพลงปลุกใจไทยตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนวิเคราะห์ให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงไปของแนวเพลงด้วยหมายถึง สรุปรวบรวมแนวโน้มและแนวความคิด ของเพลงที่เปลี่ยนแปลงไป
3. เปรียบเทียบเนื้อหาเพลงปลุกใจไทยในทุก ๆ ระดับ คือทั้งในระดับชาติ ระดับกองทัพ และระดับกองกำลังอาสาสมัครต่าง ๆ
4. เปรียบเทียบเพลงปลุกใจที่ออกมาต่อสถานการณ์ทางการเมืองแต่ละสถานการณ์ ตลอดจนพิจารณาวัตถุประสงค์ของเพลงต่อสถานการณ์ของประเทศ รวมทั้งสังเกตการณ์เมืองในแต่ละสมัย ว่าเน้นที่อะไร มีปรากฏออกมาในเพลงหรือไม่ และมีส่วนส่งเสริมหรือขัดขวางการพัฒนาทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร
5. คุณลักษณะของเพลงว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ในแง่ของจังหวะ ทำนอง และการใช้เครื่องดนตรี ตลอดจนการเลือกตัวผู้ขับร้อง
6. พิจารณา ลักษณะของเนื้อเพลงกับประชาธิปไตยในเนื้อเพลงว่าอย่างไร มีมากกว่ากัน และจะเป็นการส่งเสริมหรือขัดขวางประชาธิปไตยหรือไม่ มีส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทางใด และจะเป็นประโยชน์ต่อการเมืองไทยหรือไม่ อย่างไร

²¹Ibid., p. 22.

²²Ibid., p. 53.

7. พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเพลงปลุกใจกับสถาบันทางการเมืองว่ามีหรือไม่

8. สํารวจและรวบรวมลักษณะการเปิดกระจายเสียง และสรุปความสำคัญของการมีเพลงปลุกใจ

9. เป็นการนำเอาวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มาใช้มากขึ้นกับการวิจัยในทางรัฐศาสตร์ อันจะทำให้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องของวิธีนี้และสามารถนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุดได้ต่อไปในอนาคต

จากวัตถุประสงค์ทั้ง 9 ข้อดังกล่าวข้างต้น ในบางประเด็นอาจมีความคลุมเคลือหรือไม่ชัดเจนอยู่บ้าง จึงจะขออธิบายเพิ่มเติมดังนี้ คือ

ในข้อ 2 ที่ต้องการให้ทราบถึงแนวทางของเนื้อหาของเพลงปลุกใจไทย ตั้งแต่แรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน ตลอดจนวิเคราะห์ให้ทราบถึง การเปลี่ยนแปลงไปของแนวเพลงด้วย หมายถึงสำรวจแนวโน้ม และ Concept ของเพลงที่เปลี่ยนแปลงไป

แนวทางของเพลงปลุกใจในแต่ละยุคสมัยย่อมแตกต่างกันออกไป อาทิ เช่น เพลงในยุคแรก ๆ มักจะรวบรวมเอามาจากเพลงปลุกใจเดิมที่ใจจกร้องกันต่อกันมาโดยไม่ปรากฏนามผู้แต่งหรือผู้ประพันธ์เพลงนั้น หรืออาจรวบรวมดัดแปลงเอามาจากเพลงพื้นเมืองประเภทกลอนเพลงต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักจะได้แก่เพลงในระบอบกบฏที่ยังไม่มีการใช้เพลงปลุกใจเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองการปกครองนัก มักจะใช้ร้องเพื่อให้คลายเหนื่อย ระบายใจให้เข้มแข็ง และทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างพร้อมเพรียงกันมากกว่าอย่างอื่น

ต่อมาเริ่มมีการใช้เพลงปลุกใจเพื่อประโยชน์ทางการเมืองการปกครองมากขึ้น เช่น ใช้เพลงในการระดมความรู้สึกสำนึกในชาติ หรืออาจเรียกว่าทำให้เกิดความเป็น "ชาตินิยม" นั้น ไทยเราเริ่มใช้มากก็ประมาณ 5 - 6 ปี หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา โดยมุ่งเน้นถึงความสำนึกในชาติ โดยอ้างถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จะ เป็นจตุรรวมของคนในชาติอย่างมากมาย เช่น เชื่อชาติ ดินแดน บรรพบุรุษ อุบัติสัจใจของคนในชาติเดียวกัน ฯลฯ เพื่อรวบรวมคนไทยให้สามัคคีกัน เป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์ภายนอกประเทศที่คุกคามไทยในขณะนั้น

นอกจากนั้นยังช่วยในการปกครองบังคับบัญชาให้ได้ผล และทำให้ประชาชนยอมรับในอำนาจ สิ่งต่าง ๆ ที่อ้างถึงในเพลงเหล่านี้ ส่วนใหญ่มักจะเป็นสิ่งที่อ้างถึงตลอดมา เพียงแต่เน้นหนักกันในบางเรื่อง ในบางช่วง เช่น

เกี่ยวกับเรื่องเชื้อชาติ และความเป็นไทย มีการอ้างถึงตลอดเวลาดังแต่แรกและเกือบทุกเพลงมักจะพูดถึง บางเพลงก็พูดถึงโดยตรง เช่น เพลงเกิดเป็นไทย คายเพื่อไทย เพลงฉันคนไทย เพลงตื่นเกิดไทย เพลงถิ่นไทย เพลงความเป็นไทยของไทย ฯลฯ นอกนั้นก็จะมีการพูดถึงเชื้อชาติไทยในทางยกย่องอยู่เสมอในอีกหลายเพลง เช่น เพลงบ้านเกิดเมืองนอน มีเนื้อเพลงในตอนหนึ่งว่า "พวกเราล้วนพงศ์เผ่าศิริลย์" และ "มอบความเป็นไทยให้พวกเรา" เพลงสร้างไทย มีเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า "พี่น้องเชื้อวงศ์พงศ์เผ่ากลมเกลียว" เพลงชาติเหนืออื่นใด มีเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า "ชาติของเราทุกคน ชั้นชนคือคนยิ่งใหญ่" เพลงเฝ้าไทยรวมใจ มีเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า "เฝ้าไทยภูมิใจทั่วกัน" ฯลฯ เป็นต้น

เกี่ยวกับเรื่องดินแดนไทย ก็เช่นกัน ที่มีการกล่าวถึงเสมอ ๆ ในหลาย ๆ เพลงซึ่งส่วนใหญ่จะกล่าวถึงในเชิงยกย่องว่า เป็นดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะทางด้านเกษตรกรรม ดังที่เราเรียกดินแดนแถบนี้ว่าเป็น "แหลมทอง" คำว่า "ทอง" จึงมีใช้เสมอเมื่อกล่าวถึงดินแดนไทย นอกจากนั้นก็มีการกล่าวถึงดินแดนโดยตรงในอีกหลายเพลงเช่นกัน อาทิเช่น เพลงถิ่นไทย เพลงบ้านเกิดเมืองนอน เพลงแผ่นดินของเรา เพลงแม่พระธรณีรำพัน เพลงรักเมืองไทย เพลงแดนรักของข้า ฯลฯ

เกี่ยวกับเรื่องวีรบุรุษของไทย เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ที่จะอ้างถึง บรรพบุรุษของไทยที่มีชื่อเสียง เป็นวีรบุรุษที่เรายกย่องนับถือ นั้น แทบจะมีชื่อทุก ๆ ท่านปรากฏอยู่ในเพลงปลุกใจทั้งหมด เช่น เพลงคันทรักกลุ่ไทย เพลงเคียวก็อ้างถึงวีรชนไทยถึง 20 ท่านแล้ว นอกนั้นก็มีการอ้างถึงบรรพบุรุษโดยไม่ได้ออกนาม ว่าได้รักษาย่านเมืองมาให้ด้วยชีวิต และความยากลำบาก เพื่อให้คนไทยรุ่นหลังเอาเยี่ยงอย่างกันต่อไป เป็นต้น

เกี่ยวกับเรื่องความสามัคคี เป็นสิ่งที่พูดถึงเสมอในเพลงปลุกใจไทย เพราะเป็นจุดหมายหลักประการหนึ่งที่ต้องการให้ประชาชนสามัคคีกันเพื่อทำกิจการใด ๆ ก็ตาม

โดยทั่วไปในเพลงปลุกใจไทยมักจะพูดถึงความสามัคคีอย่างรวม ๆ คือให้คนไทยสามัคคีกันโดยแสดงให้เห็นถึงศัตรูภายนอกที่มากกว่า เพื่อให้คนไทยหันมาสามัคคีกันป้องกันประเทศและรวมใจกันทำกิจการใด ๆ ที่ประเทศชาติประสงค์จะให้กระทำ

จากสิ่งต่าง ๆ ที่อ้างถึงในเพลงเหล่านี้ จะทำให้ทราบถึงแนวทางของเพลงในแต่ละยุคที่เปลี่ยนแปลงไป และทราบถึงแนวทางที่ยังคงรักษารูปแบบเดิมอยู่ โดยไม่เปลี่ยนแปลงด้วย ซึ่งจากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้จะทำให้ทราบถึงลักษณะบางอย่างของสังคมไทยได้อีกด้วย อันเป็นข้อสังเกตที่ปรากฏมาในเพลง เช่น บรรดาเพลงที่ออกมาก่อนปี พ.ศ.2480 เป็นจำนวนมากได้ใช้คำว่า "ไทย" เรียกตัวเองในบทเพลง ทั้ง ๆ ที่เราเพิ่งมีการ เปลี่ยนชื่อประเทศจากประเทศสยามเป็นประเทศไทยอย่างเป็นทางการก็หลังจากนั้น 2 ปี คือ ในปี พ.ศ.2482 เช่น เพลงตื่นเถิดชาวไทย (พ.ศ.2480) เพลงรักเมืองไทย (พ.ศ.2479) เพลงเลือดไทย (พ.ศ.2481) ฯลฯ ซึ่งเพิ่งจะมีการใช้ชื่อประเทศไทยอย่างเป็นทางการภายหลังจากมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมว่าด้วยนามของประเทศ เมื่อ พ.ศ.2482²³ เป็นต้น

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่จะยกตัวอย่างให้เห็นก็คือ การใช้คำพ้องเพย สุภาสิต และคำคมต่าง ๆ ของไทยนั้น ก็ได้มีการนำมาบรรจุลงในบทเพลงอยู่เสมอ ๆ ทั้งในเพลงยุคเก่าและเพลงใหม่ ๆ ที่ออกมา เช่น ที่ว่า "กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี" ซึ่งหมายถึงเมืองไทยย่อมมีคนดีหลงเหลืออยู่เสมอ โดยใช้คำว่ากรุงศรีอยุธยา แทนคำว่าไทย เพราะเดิมกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวงของไทย ก็ปรากฏอยู่ในเพลงกรุงศรีอยุธยา และในบทเพลงบทเรียนจากประวัติศาสตร์ ซึ่งใช้ว่า "อยุธยาไม่ไร้คนดี"

ที่ว่า "จะปิดทองหลังองค์พระปฐมมา" ในเพลงความฝันอันสูงสุด ก็มาจากสุภาสิตว่า "ปิดทองหลังพระ" ซึ่งหมายความว่า ทำดีโดยไม่มีใครรู้ นั่นเอง

²³ ประพนท นันทิยะกุล, "เหตุการณ์ทางการเมืองของไทย ตั้งแต่ พ.ศ.2475 ถึง 2519 (ธีรานุสรณ์การพิมพ์), หน้า 27.

ที่ว่า "ทรัพย์สินจากพื้นดิน สิ้นจากนที" ในเพลงแผ่นดินของเรา มาจากประโยค
ที่เราคุ้นเคยว่า "ทรัพย์สินในดิน สิ้นในน้ำ"

คำเปรียบเทียบความลำบากของทหารว่าต้อง "นอนกลางดินกินกลางทราย"
ในเพลงชายชาญทหารไทย ก็ใช้ว่า "นอนดินกินกลางทราย" ส่วนในเพลงตำรวจ
ตระเวนชายแดน" เปลี่ยนไปใช้ว่า "นอนกลางดิน กินฉนวนอาหารมีในป่า" ฯลฯ
เป็นต้น คงจะได้วิเคราะห์ให้เห็นอย่างละเอียดและเป็นขั้นตอนต่อไป

ข้อ 3 เปรียบเทียบเนื้อหาเพลงปลุกใจไทยในทุก ๆ รัชสมัย คือ ทั้งรัชสมัย
ชาติ รัชสมัยกองทัพ และรัชสมัยกองกำลังอาสาสมัครต่าง ๆ โดยในรัชสมัยชาตินั้นจะมี
เนื้อหาที่หลากหลายหลายกว่าเพลงในรัชสมัยอื่น ๆ มีการเน้นบางจุดในบางช่วงเวลา
ถึงกล่าวแล้วส่วนใหญ่ เนื้อหามักจะแสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของชาติ ต้องการให้
สามัคคีกัน ช่วยกันบำรุงรักษาป้องกันชาติบ้านเมือง และพัฒนาบ้านเมือง ส่วนในรัชสมัย
กองทัพนั้น มักจะกล่าวถึงสภาพในการรบมากกว่า เช่น เพลงชายชาญทหารไทย
บรรยายความลำบากของทหารความเศร้าที่ตองจากคนรักมา ไปอยู่ตามชายแดน
ทุรกันดาร เพื่อป้องกันชาติ บรรยายถึงความเศร้าของคนรักของตนที่ตนต้องจากมา
เพลงแค้น...ทหารหาญในสมรภูมิ แสดงให้เห็นถึงความลำบากของทหารที่ต้องต่อสู้
ด้วยชีวิต บรรยายถึงสภาพที่มีการรบแล้วเพื่อนบางคนก็ต้องตายจากไป ต้องบาดเจ็บ
เศร้าใจแต่ก็ยินดีที่ได้ทำหน้าที่เพื่อชาติ

เพลง แค้น ค.ช.ค. แสดงให้เห็นถึงความลำบากของ ค.ช.ค. ที่ต้อง
จากลูกจากเมียไปชายแดน หนาวก็หนาวจืด เจ็บไข้ก็ไม่มีคนดูแล ฯลฯ เป็นต้น

ส่วนเพลงในรัชสมัยกองกำลังต่าง ๆ นั้น ส่วนใหญ่จะมีเนื้อหาที่ชักชวนให้
สามัคคีกันรวมกำลังกันป้องกันประเทศ และสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะสถาบันกษัตริย์
นั้น จะมีกล่าวถึงเสมอ ซึ่งเป็นข้อสังเกตที่น่าคิดความวิเคราะห์ต่อไป ในรายละเอียด

ข้อ 4 เปรียบเทียบเพลงปลุกใจที่ออกมาต่อสถานการณ์ทางการเมือง แต่ละ
สถานการณ์ ตลอดจนพิจารณาวัตถุประสงค์ของเพลงต่อสถานการณ์ของประเทศ รวมทั้ง
สังเกตการเมืองในแต่ละสมัยว่าเน้นที่อะไร มีปรากฏมาในเพลงหรือไม่ และมีส่วน

ส่งเสริมหรือชักชวนการพัฒนาทางการเมืองหรือไม่ อย่างไร เช่น ในยุคแรก ๆ เราประสบปัญหาที่คนไทยมีเชื้อชาติต่าง ๆ รวมกันอยู่มาก เราก็ออกเพลงที่คนไทยออกมา โดยมีเนื้อหาแสดงให้เห็นว่า แม้นคนไทยจะมาจากดินแดนต่างถิ่น แต่ก็มาร่วมกันเป็นไทย ผ่าฟัน อันตรายมาร่วมกัน จึงควรช่วยเหลือกันป้องกันไทยไว้ ต่อมา เมื่อมีปัญหาเช่นนี้อีกในระยะหลัง เช่น ในปีพ.ศ. 2520 ก็มีเพลงคำลั้งปู่ ออกมา แนะนำในทำนองเดียวกัน คือ บรรยายให้คนที่ไม่ใช่เชื้อชาติไทยระลึกถึงบุญคุณของประเทศไทย ที่ให้ความร่มเย็น อยาเนรคุณโดยการขายชาติ เป็นต้น

ในช่วงที่มีอันตรายภายนอกเข้ามากระทบ เช่น สงครามโลก เราต้องการความสามัคคีในชาติ และความร่วมมือกันในการพัฒนาประเทศ เราก็มีเพลงออกมาเพื่อรวมคนไทยให้สามัคคีกันมากมาย เช่น เพลงไทยรวมกำลัง บรรยายให้คนไทยรวมกำลังกันสามัคคีกันไว้ จึงจะทำลายศัตรูได้ ร่วมมือกันบำรุง ชาติ ศาสนา และพัฒนาประเทศให้เจริญ เพลงไทยต้องทำ เพื่อให้คนไทยขยันทำงาน สร้างตัวเอง โดยแสดงให้เห็นว่าถ้าสร้างตนเองได้ ชาติก็จะเจริญตามไปด้วย

เพลงไทยสามัคคี เพื่อให้คนไทยไม่ริษยาถิ่น ระวังการยุแหย่จากภายนอกให้แตกสามัคคี เหมือนกับกษัตริย์ลิจนวิโบราณที่ต้องเสียเมืองไปเพราะแตกสามัคคีกัน เชื้อการยุแหย่

เพลงไทยช่วยไทย เพื่อให้คนไทยช่วยกันสร้างชาติให้เจริญโดยไม่ยอมให้ใครมาเป็นนาย

เพลงสร้างไทย เพื่อให้คนไทยร่วมมือกันพัฒนาประเทศ ขยันทำงาน ใครถนบกอะไรก็ทำไป เพื่อพัฒนาประเทศ เป็นต้น

ในบางช่วงก็ต้องการให้ประชาชนสนใจในการเมืองระบอบประชาธิปไตย โดยพยายามให้เห็นถึงสิทธิ เสรีภาพและเชื่อมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อาจกล่าวได้ว่าเป็นการสนับสนุนและปลุกฝังให้ประชาชนเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยใช้เพลงเป็นสื่อ เช่น เพลงสมบัติเสรี ต้องการให้ประชาชนสำนึกในความต้องการเสรีภาพ ยึดมั่นในรัฐธรรมนูญ เพื่อจะได้มีเสรีภาพ แล้วจะทำให้เรา

ได้ในสิ่งที่เราต้องการ

เพลงสิทธิเสรี บรรยายว่าเสรีภาพเป็นลukupรรณนาของคนไทย จะมีได้
ต้องยึดมั่นในประชาธิปไตย อยากมีเสรีต้องทำดี ทำไม่ดีจะถูกตัดเสรี

เพลงไทยวิวัฒน์ กล่าวถึงไทยว่าเป็นชาติเสรี ชอบเสรีภาพมานาน จึงควร
รักษาสหิเสรีประชาธิปไตยไว้ตลอดไป เหล่านี้เป็นต้น

ในบางครั้ง การตอบโต้ปัญหาหนึ่ง ๆ หรือการชักชวนให้ประชาชนทำ
อะไรโดยใช้เพลงปลุกใจนี้ อาจต้องอ้างถึงสิ่งที่เหนือธรรมชาติ (Super Nature)
เช่น การที่ต้องการให้คนไทยหวงดินแดนไทย ก็อ้างถึง แม่พระธรณี ซึ่งทำหน้าที่ปกป้อง
ดินแดนไทย ในเพลงแม่พระธรณีรำพัน เป็นต้นนั้นอาจเป็นการชักชวนต่อการพัฒนา
ทางการเมืองได้ในแง่หนึ่ง คือ ความทันสมัยทางการเมืองจะทำให้คนเลิกเชื่อในสิ่ง
เหนือธรรมชาติเหล่านี้ แต่เนื้อหาของเพลงบางเพลงกลับสนับสนุนความคิดทางนี้เพื่อ
ปลุกใจคนไทยให้รักชาติ และนับถือในสิ่งที่ต้องการให้นับถือ เป็นต้น

หรือการอ้างอิงถึงสิ่งเหนือธรรมชาติเหล่านี้กับพระมหากษัตริย์ไทย เพื่อให้
สถาบันกษัตริย์อยู่สูงขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง จนมีลักษณะเป็นกษัตริย์ที่มีพื้นฐานอำนาจตาม
ทฤษฎีเทวดสิทธิ์ (Devine Right) นั้นจะชักชวนต่อการพัฒนาการเมืองตามระบอบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขหรือไม่ อย่างไร ก็น่าจะติดตามวิเคราะห์
กันต่อไป

ข้อ 5 คุณลักษณะของเพลงว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ในแง่ของจังหวะ
ทำนอง และการใช้เครื่องดนตรี ตลอดจนการเลือกตัวผู้ขับร้อง

ลักษณะของเพลงนั้น มีการพัฒนาไปเสมอเช่นกันกับทุก ๆ สิ่ง เดิมทีเพลง
ปลุกใจมักจะออกมาในรูปของเพลงมาร์ช นั่นคือ ใช้จังหวะมาร์ชเป็นพื้น เหมือน ๆ กัน
หมด จะติดกันที่ส่วน (Beat) ที่กำหนดให้ตกในจังหวะตก จังหวะยกต่างกัน ทำนอง
เพลงง่าย ๆ ซ้ำ ๆ ซึ่งเหมาะสำหรับเพลงปลุกใจ เพราะต้องการให้ร้องกันง่าย ๆ
จำได้เร็ว เนื้อเพลงส่วนใหญ่อีกต่างกันไปในรูปแบบสัมผัสของกลอนแปด ซึ่งให้ความรู้สึกคุ้นหู

คนไทย โดยจำนวนของคำไม่จำเป็นต้องเท่ากับกลอนแปด เพราะทำนองเพลงที่อาจ
แต่งออกไปได้หลายแบบ

ในระยะหลัง เริ่มมีการใช้จังหวะอื่น ๆ มาใช้กับเพลงปลุกใจมากขึ้น เช่น
เพลงแคนซี้ ใช้จังหวะแซมบ้า
เพลงฟังใจสิงเป็นไท ใช้จังหวะสโลว์โบลโร
เพลงความเป็นไทของไทย ใช้จังหวะสโลว์ร็อก
เพลงบทเรียนจากประวัติศาสตร์ ใช้จังหวะสโลว์
เพลงรูจริง ใช้จังหวะควิกสเท็ป
เพลงไทยอย่างเฉลอ ใช้จังหวะฟอกซ์ทร็อต
เพลงคำสั่งปู่ ใช้จังหวะสโลว์ฟอกซ์ทร็อต เป็นต้น

ส่วนในทำนองเพลงนั้น ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยผสมผสานเอา
มาจากเพลงตะวันตกบ้าง จากเพลงไทยสมัยใหม่บ้าง เนื่องจากวัฒนธรรมตะวันตก
เผยแพร่เข้ามามาก โดยเฉพาะเพลง ซึ่งก็เป็นผลคือมี บรรดาเพลงต่าง ๆ ที่แต่ง
ในระยะหลังนี้ มีคุณภาพมากขึ้น กล่าวคือ มีความถูกต้องในทางทฤษฎีอยู่มาก เพราะ
การเผยแพร่วิชาการทางการดนตรีจากต่างประเทศเข้ามา และนักดนตรี นักแต่งเพลง
ของไทยก็เรียนรู้ทฤษฎีต่าง ๆ ทางดนตรีมากขึ้น และแพร่หลายขึ้น ทำให้มีการนำเอา
ทฤษฎีเหล่านั้นมาใช้มากขึ้นในเพลงปลุกใจสมัยหลัง ๆ นี้

แต่ทางด้านเนื้อเพลงนั้น ยังคงวนเวียนอยู่ในแนวทางเดิม เพราะถึงอย่าง
ไรก็ตามไม่พ้นจากลักษณะของเพลงปลุกใจ เช่น ให้รักชาติยิ่งกว่าชีวิต ยอมสละชีวิต
เพื่อให้ชาติดำรงคงอยู่อย่างมีเอกราช สามัคคีพร้อมใจกันพัฒนาประเทศสมัครสมาน
กลมเกลียวและรวมใจกันกำจัดศัตรูของชาติ ฯลฯ เพียงแต่มีการใช้คำที่ยุ่งยากมาก
ขึ้น ศัพท์ที่ใช้เริ่มจะยากขึ้น เพราะการพยายามหลีกเลี่ยงจากคำเก่า ๆ ที่จำเจ
แต่ก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ทั้งหมดหรือมากนัก เพราะการใช้คำยากเกินไป จะ
ไปค้านกับลักษณะของเพลงปลุกใจที่ต้องการให้จดจำง่าย ร้องได้เร็ว ร้องได้ทุก
คน เนื้อร้องของเพลงในระยะหลังจึงมีลักษณะควบกันระหว่างของใหม่กับของเก่า
อยู่พอ ๆ กัน

ในด้านตัวผู้ขับร้อง ก็อาจมีเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้างคือ พยายามใช้นักร้องที่เป็นที่นิยมมาขับร้องเพลงปลุกใจเป็นต้นฉบับไว้มากขึ้น โดยดึงตัวนักร้องมาจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งนักร้องเพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง และเพลงสากล โดยเฉพาะบรรดานักร้อง นักดนตรีสากลนั้น ใ้เห็นมาดลิตและร้องเพลงปลุกใจกันมากขึ้นกว่าแต่ก่อนที่มักจะกำหนดตัวนักร้องไว้ตายตัวว่า ถ้าเป็นเสียงผู้ชายก็ต้องเป็นคนนี้ ถ้าเป็นเสียงผู้หญิงก็ต้องเป็นคนนั้น ซึ่งมีเพียงไม่กี่คน เป็นต้น

ข้อ 6 พิจารณาลักษณะของเนื้อเพลงกับประชาธิปไตยในเนื้อเพลงว่า อย่งไหนมีมากกว่ากัน และจะเป็นการส่งเสริมหรือชักชวนประชาธิปไตยหรือไม่ มีส่วนส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองไปในทางใด และจะเป็นประโยชน์ต่อการเมืองไทยหรือไม่ อย่างไร

ลักษณะของเนื้อเพลงกับประชาธิปไตยนั้น จะแยกออกมาจากเพลง โดยกำหนดจากคำบางคำ ที่จะนำมาเป็น "คำหลัก" เช่น ลักษณะของเนื้อเพลง อาจจะถูกจากคำว่า ช่า ทำลาย ตาย ฯลฯ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่แสดงความรุนแรง หรืออาจถูกจากคำที่แนะนำให้ยอมรับในอำนาจ เช่น คำว่า "เราต้อง....." "อย่า....." "จง....." ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งพบปะปนอยู่เสมอในเพลงปลุกใจไทยเกือบทุกเพลง โดยนำมาหาคำความดีของแต่ละคำ ในทุก ๆ เพลง เช่นเดียวกับลักษณะของประชาธิปไตย ก็อาจพบได้จากคำ "คำหลัก" ที่แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบของประชาธิปไตย เช่น เรื่องเกี่ยวกับสิทธิ์เสรีภาพซึ่งก็พบอยู่ในหลายเพลงเช่นกัน บางเพลงก็กล่าวถึงมาก บางเพลงก็กล่าวถึงน้อย เช่น ในเพลงตื่นเถิดไทย มีคำว่า "เสรี" 1 คำ และมีคำว่า "ประชาธิปไตย" ทั่วยอีก 1 คำ เป็นต้น

เพลงสิทธิ์เสรี มีคำว่า "สิทธิ์" 3 คำ คำว่า "เสรี" 4 คำ และคำว่า "เสรีภาพ" อีก 1 คำ

เพลงสมบัติเสรี มีคำว่า "เสรีภาพ" 2 คำ คำว่า "เสรี" 1 คำ คำว่า "ประชาธิปไตย" 1 คำ และ "รัฐธรรมนูญ" อีก 1 คำ เป็นต้น ซึ่งจากลักษณะดังกล่าวทั้ง 2 แบบ จะได้นำมาเปรียบเทียบเพื่อหาคำว่า เพลงปลุกใจนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเมืองไทยหรือไม่ อย่างไร ต่อไป

ข้อ 7 พิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างเพลงปลุกใจกับสถาบันทางการเมือง
ว่ามีหรือไม่ มีเพลงปลุกใจหลายเพลงที่กล่าวถึงสถาบันต่าง ๆ ที่สำคัญก็ตัวอย่างเช่น

สถาบันพระมหากษัตริย์ หมายถึง องค์พระมหากษัตริย์ พระบรมราชินี ตลอดจนพระราชโอรส พระราชธิดา และพระบรมวงศานุวงศ์ต่าง ๆ มีกล่าวถึงเสมอในหลาย ๆ เพลง เช่น เพลงราชวัลลภ กล่าวถึงทั้งพระมหากษัตริย์ พระชายา และพระราชวงศ์จักรี และมีอีกหลายเพลงที่กล่าวถึงโดยเฉพาะ ซึ่งมีทั้งในยุคแรก ๆ และในสมัยหลัง ๆ เช่น เพลงทรงพระเจริญ เพลงสมเด็จพะภัทรมหาราช เพลงสกุติมหาราช เพลงพระชนกชาติชน เพลงสกุติศรีมหาราช เพลงสกุติปิยมหาราช เป็นต้น

สถาบันทางการเมือง เช่น "รัฐธรรมนูญ" ในเพลงสมบัติเสรี "สิทธิ เสรีภาพ และประชาธิปไตย" ดังกล่าวในข้อ 6 แล้วนั้น "อำนาจอธิปไตย" ในเพลงชาติเหนืออื่นใด เพลงแค...ทหารหาญในสมรภูมิ "รัฐบาล" ในเพลงชาติเหนืออื่นใด และเพลงรัฐบาล เป็นต้น

สถาบันทางศาสนา ในเพลงเฝ้าไทรวมใจ เพลงคำปฏิญาณ เพลงมาร์ชทหารไทย เพลงไร้มืด - ไร้มืด เพลงเลือดรักไทย เพลงลูกแก้วสกุลไทย เพลงความเป็นไทยของคนไทย เพลงคนไทย เพลงแดนทักษิณ เพลงแดนรักของข้า

สถาบันทางสังคม เช่น "วัฒนธรรม" ในเพลงเฝ้าไทรวมใจ เพลงไทยวิวัฒน์ เพลงมาร์ชทหารไทย เพลงวัฒนธรรม นอกจากนั้นก็ยังมีเพลงที่กล่าวถึงสถาบันอื่น ๆ โดยตรงอีกหลายเพลง เช่น เพลงเทศบาลนครกรุงเทพฯ เพลงข้าราชการพลเรือน เพลงชลประทาน เพลงสำนักนายกรัฐมนตรี เพลงสหกรณ์ เพลงลูกเสือชาวบ้าน ฯลฯ เป็นต้น

ข้อ 8 สํารวจและรวบรวมลักษณะการ เปิดกระจายเสียงและสรุปความ
สำคัญของการมีเพลงปลุกใจ

การ เปิดเพลงปลุกใจส่วนใหญ่ถ้าเป็นสถานีวิทยุเอกชน มักจะใช้เปิดกัน
ตามปกติก็ตอนเปิดสถานี หรือปิดสถานี ก่อนและหลังการ เสนอข่าว หรือในช่วง
เปลี่ยนรายการ ถ้าเป็นสถานีวิทยุของทางราชการ เช่น ของกรมประชาสัมพันธ์
ของทหาร มักจะมีการ เปิดเพลงปลุกใจมากกว่า บางสถานีก็เปิดทุก ๆ ครั้ง
ที่เปลี่ยนรายการ เป็นต้น

ส่วนในด้านความถี่ของการ เปิดแต่ละเพลงก็ไม่เท่ากัน และไม่แน่นอน
บางสถานีก็ใช้เพลงเดียวตลอดมาเป็นปี ๆ บางสถานีก็เปลี่ยนเพลงตลอดเวลา
บางสถานีก็สลับกันไป เพลงเก่าบ้างใหม่บ้าง เป็นต้น มีหลาย ๆ เพลงที่ใช้เปิด
มาเป็นเวลานานนับสิบ ๆ ปี ใช้เปิดกันมาตั้งแต่แต่งเพลงมาจนถึงปัจจุบันก็มี เช่น
เพลงสยามานุสสติ เพลงต้นตระกูลไทย เพลงบ้านเกิดเมืองนอน เพลงปลุกไทย
เพลงรักเมืองไทย เพลงเกิดเป็นไทยตายเพื่อไทย เพลงไทยรวมกำลัง เพลง
ไทยต้องทำ ฯลฯ บางเพลงก็เปิดตอนแรก ๆ หลังจากที่แต่งออกมาแล้วก็หยุดไป
แล้วต่อมาอีกหลาย ๆ ปี ก็กลับมาเปิดบ่อย ๆ อีกครั้ง เช่น เพลงทหารพระนเรศวร
เปิดมากช่วงที่เพลงออกมาใหม่ ๆ แล้วก็หยุดไป กลับมาเปิดบ่อย ๆ ใหม่ในช่วง
ก่อน 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้น

บางเพลงก็เปิดเฉพาะตอนออกเพลงมาแล้วก็เงียบไป ซึ่งก็มีอยู่เป็น
จำนวนมาก

ข้อสังเกตของการ เปิดกระจายเสียงนี้คือ ในช่วงที่มีการปฏิวัติ รัฐบาล
จะเปิดเพลงปลุกใจมาก แทบจะตลอดเวลา และบางครั้งก็มีหลายเพลง บางครั้งก็มี
เพียงแค่สองสามเพลง ซึ่งทำให้น่าติดตามวิเคราะห์ถึงความถี่ในการ เปิดกระจาย
เสียงนี้อย่างละเอียดเท่าที่จะทำได้ต่อไป

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงปลุกใจนี้ จะดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. เก็บรวบรวมเนื้อเพลงปลุกใจจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กรมประชาสัมพันธ์ กรมศิลปากร กองครีയാงค์ทั้งสามเหล่าทัพ ฯลฯ เป็นต้น รวมทั้งรวบรวมจากแหล่งอื่น ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้อง เช่น จากห้องบันทึกเสียง จากผู้แต่งเพลงเอง ฯลฯ เพื่อให้ได้เพลงปลุกใจครบถ้วนที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยรวบรวมอีกเป็น备份ไว้ด้วยทั้งหมด

2. รวบรวมปีที่แต่งของทุก ๆ เพลงให้ครบถ้วน โดยเก็บรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการใช้วิธีสัมภาษณ์โดยตรง (Face to Face) จากผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดในกรณีที่ไม่ปรากฏปีที่แต่งซึ่งระบุไว้อย่างแน่นอนชัดเจน

3. นำเนื้อเพลงปลุกใจที่รวบรวมมาได้ทั้งหมด มาจัดทำเป็นตารางวิเคราะห์ของแต่ละเพลงขึ้นอย่างละเอียด ตามวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ในแต่ละเพลงจะได้จัดทำตารางที่ระบุชื่อเพลง ผู้แต่งเนื้อร้อง ผู้แต่งทำนอง ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน (ถ้ามี) ผู้ขับร้อง ปีที่ออกเพลงนี้มา ออกมาโดยใคร ระบุคัมภีร์ภายในเนื้อร้องจะได้วิเคราะห์โดยแยก Unit of Analysis ออกไว้ตั้งแต่กว้างที่สุดไปหาแคบที่สุด กล่าวคือ จะประกอบด้วย Context Unit ซึ่งเป็นส่วนที่ใหญ่ที่สุดของเนื้อหา²⁴ โดยจะแยกออกเป็น Message ที่เพลงนั้นต้องการสื่อให้คนฟัง หัวข้อหนึ่งและอีกหัวข้อหนึ่งคือ Concept ของเพลง จากนั้นก็จะพิจารณาถึง Unit ที่แคบลงอีก คือ Theme (แก่นสาร) ของเรื่อง แก่นสาร ถือว่าเป็น Unit ที่มีประโยชน์ที่สุดของการวิเคราะห์เนื้อหา มันเกือบจะเป็นสิ่งจำเป็นในการวิจัย

²⁴Holsti Ole.R, Content Analysis for the social Sciences and Humanities (Addison Wesley Publishing Company), p. 118.

การโฆษณาชวนเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ และความเชื่อ²⁵ แก่นสาร ของเรื่องที่จะใช้ในการวิเคราะห์เพลงปลุกใจนี้จะกำหนดเป็นเพลงละหนึ่ง แก่นสาร โดยปกติในการวิเคราะห์เอกสารที่เป็นเรื่องราวมักใช้แก่นสาร หนึ่งต่อย่อหน้าหนึ่ง หรือบทหนึ่ง ดังนั้นการใช้ แก่นสาร หนึ่งต่อเพลงหนึ่งจึงน่าจะมีความละเอียดพอ วิธีการในการดึง แก่นสาร ของแต่ละเพลงออกมาจะใช้วิธี "ลดหน่วยของไวยากรณ์ออกมาเป็นหน่วยของ แก่นสาร ที่เรียกว่า Unitizing ซึ่งถ้าแจกแจงอย่างถูกต้องแน่นอน ก็จะได้ค่าความเชื่อที่สูง"²⁶ Unit สุดท้ายที่ใช้ในการวิเคราะห์ ก็คือ คำ "คำเดียวหรือสัญลักษณ์โดยทั่วไปเป็น unit ที่เล็กที่สุดที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา"²⁷ ดังนั้นในแต่ละเพลงก็จะได้ค้นหาถึงค่าแต่ละค่าที่เป็น แก่นสารออกมา โดยกำหนด คำหลัก เอาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หากการจดบันทึกรวมทั้งนับจำนวนค่าที่ดึงออกมาในแต่ละเพลง นอกจากนั้นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคำนี้ จะได้พิจารณาถึงลักษณะการ เชื่อมโยงของคำ ว่าคำไหนเป็นนาม เป็นกริยา คุณศัพท์ คำวิเศษณ์ ฯลฯ และนามคำไหนเชื่อมกับคุณศัพท์อะไร ที่สำคัญ ๆ เหล่านี้เป็นต้น ต่อจากนั้นก็พิจารณาการใช้คำว่าคืออะไร มีอะไรเป็นต้นาสังเกตบ้าง ในตอนท้ายของตาราง ก็จะระบุหัวข้อและการวางทอนแต่ละทอนในเพลงเป็นแบบไหน เป็นต้น ตารางนี้จะทำให้ขึ้นกับเพลงปลุกใจทุกเพลงที่รวบรวมมา

²⁵Ibid., p. 116.

²⁶Ibid., p. 117.

²⁷Ibid., p. 116.

ตัวอย่างตารางวิเคราะห์

ชื่อเพลง .....

แต่งเนื้อร้องโดย.....
แต่งทำนองโดย.....
เรียบเรียงเสียงประสานโดย.....
ขับร้องโดย.....

ออกมาโดย ..... (ริชมูด, กองทัพ, กองกำลังอาสา, เอกชน.....)

เมื่อปี พ.ศ. .....

ระดับ ..... (ชาติ, กองทัพ, กองกำลังต่าง ๆ .....

แกนสารของเพลง .....

คำหลัก

จำนวนคำสำคัญ .....

การเชื่อมโยงคำและสัมผัส..... (แบบแผนการสัมผัส; กลอนแปด,
โคลง, ฉันท์..... (คำนาม)..... เชื่อมด้วยคุณศัพท์
.....)

การใช้คำที่แคไหน.....

ข้อความที่ต้องการสื่อ.....

แนวความคิด.....

ทำนองและจังหวะ.....

4. นำตารางวิเคราะห์ในแต่ละเพลงมาวิเคราะห์ร่วมกันทุกเพลง จดล้าคัม
หมวดหมู่ของเพลง หาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรต่าง ๆ ที่ปรากฏในเพลงทั้งหมด หลัง
จากนั้นก็ทำการวิเคราะห์ร่วมกับสภาพทางการ เมืองไทยในแต่ละสมัย และข้อมูลที่ได้จาก
การสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมด

5. สรุปผลการวิจัย และทดสอบสมมุติฐานที่ตั้งไว้

สมมุติฐาน

ในการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงปลุกใจไทยนี้ จะขอตั้งสมมุติฐานไว้ดังต่อไปนี้
คือ

1. ในจำนวนรัฐบาลทั้งหมดที่ผ่านมาของไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา รัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นรัฐบาลที่ใช้เพลงปลุกใจในการ ระดมสรรพกำลัง ประชาชนมากที่สุด
2. มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของจังหวะ ทำนอง และการใช้เครื่องดนตรี ในเพลงปลุกใจไทยมากกว่าที่จะมีการ เปลี่ยนแปลงในเนื้อหาของเพลง
3. ลักษณะอำนาจนิยมมีในเพลงปลุกใจที่ผู้แต่งเป็นทหารมากกว่าเพลงที่ ผู้แต่งเป็นพลเรือน
4. เนื้อหาของ เพลงปลุกใจไทยส่วนใหญ่จะชักจูงให้ประชาชนยอมรับใน อำนาจของรัฐบาล มากกว่าจะสนับสนุนให้มีส่วนร่วมในการปกครอง
5. ถ้ามีนโยบายใดที่รัฐบาลต้องการให้ประชาชนปฏิบัติและเป็นนโยบายที่ กระทบกระเทือนถึงชีวิตประจำวันของประชาชนก็จะมีเพลงปลุกใจออกมาแนะนำชักจูง ด้วย
6. เพลงในระดับชาติจะมีความผูกพันกับประวัติศาสตร์และวีรชนไทยมาก กว่าเพลงในระดับกองทัพที่ผูกพันอยู่กับสภาพการรบของแต่ละเหล่าทัพเป็นส่วนใหญ่

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิเคราะห์เนื้อหาเพลงปลุกใจไทยนี้จะได้ทำการรวบรวมเพลงปลุกใจ ไทยทั้งหมดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ก็เนื่องจาก ก่อนหน้านั้นยังไม่มีการบินทีกเพลงปลุกใจไว้ เป็นลายลักษณ์อักษร หรือบันทึกเอาไว้เป็นแถบบันทึกเสียง หรือแผ่นเสียง แต่ใช้วิธีร้อง จดจำต่อ ๆ มาเหมือนเพลงพื้นเมือง เพิ่งเริ่มมีการบันทึกไว้ก็หลังจากปี พ.ศ. 2475 และภายหลังปี 2475 นี้เพลงเก่าบางเพลงที่ยังจดจำกันได้ ก็ได้นำมาปรับปรุงแก้ไขให้ เหมาะสมและใช้เป็นเพลงใหม่ไปก็มี ดังนั้นการรวบรวมเพลงหลัง พ.ศ. 2475 จึงน่า จะได้เพลงปลุกใจครบถ้วนที่สุดแล้ว อนึ่ง การรวบรวมเพลงปลุกใจนี้จะไม่รวมไปถึง เพลงปลุกใจให้ทำงานตามอาชีพหลักของคนไทย คือ เกษตรกรรม เช่น การเกี่ยวข้าว

นวกข่าว ฯลฯ เพราะเพลงประเภทนั้นจะรวมไว้ในเพลงพื้นเมืองซึ่งมีผู้เคยรวบรวม และวิเคราะห์กันมาบ้างแล้ว

การรวบรวมเพลงนี้จะได้รวบรวมเพลงของกองทัพของชาติทั้งสามเหล่าทัพ รวมถึงตำรวจ และเพลงของกองกำลังอาสาสมัครต่าง ๆ เช่น ลูกเสือชาวบ้าน อส. ท.ส.ป.ช. ฯลฯ โดยจะได้ทำการแบ่งเพลงที่จะวิเคราะห์ออกเป็น 3 ระดับกว้าง ๆ คือ ระดับชาติ ระดับกองทัพ และระดับกองกำลังอาสาสมัคร นำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันเอง พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับสภาพสถานการณ์ทางการเมืองไทย และนโยบายของรัฐบาลในแต่ละยุคแต่ละสมัยด้วย

นอกจากนั้น ในการรวบรวมเพลงปลุกใจไทยนี้ จะได้รวบรวมเพลงจริง ๆ ไว้ โดยอัดเป็นเทปคาสเซ็ท เพื่อสะดวกในการวิเคราะห์ต่อไปข้างหน้า และจะได้ทำการสัมภาษณ์ผู้แต่งเพลงและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเพลงเหล่านั้นให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้แต่งและผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

ข้อจำกัดของการวิจัย

ในการวิเคราะห์เพลงปลุกใจไทยนี้ มีข้อจำกัดอยู่บางประการ ได้แก่

1. การรวบรวมเพลงอาจจะรวบรวมได้ไม่หมดครบถ้วน 100 เปอร์เซ็นต์ เพราะเนื่องจากเพลงบางเพลงใช้เปิดเพียงครั้งสองครั้งก็เลิกเปิดฟังอีก ทั้งไม่ได้มีการบันทึกเนื้อเพลงไว้ จึงต้องใช้วิธีคัดลอกเนื้อเพลงออกมาจากเทป หรือแผ่นเสียง และบางเพลงก็ไม่สามารถคัดลอกเนื้อเพลงออกมาได้เนื่องจากการเสื่อมคุณภาพของเทปหรือแผ่นเสียงเหล่านั้น

2. ปี พ.ศ. ที่แต่ง มีปัญหามาก เนื่องจากมีอยู่หลายเพลงที่ไม่ได้ระบุปี พ.ศ. ที่แต่งเพลงไว้ จึงต้องใช้วิธีสัมภาษณ์ตัวผู้แต่งเอง หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้แต่ง ทำนอง ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน ผู้ขับร้อง ฯลฯ เป็นต้น และบางครั้งก็จำต้องใช้ข้อมูลเหล่านี้มารวบรวมเป็นมาตรฐานในการประมาณเวลาที่แน่นอนในการแต่งเพลงออกมาให้ได้ความเบี่ยงเบนน้อยที่สุด

3. ข้อจำกัดประการสุดท้าย อยู่ที่การสัมภาษณ์ผู้แต่ง อาจจะกระทำไม่ได้ทั่วถึง เพราะผู้แต่งบางคนเลิกแต่งเพลงไปนานแล้ว และไม่ทราบว่าได้ย้ายไปอยู่ที่ใดบ้าง บางคนก็เสียชีวิตไปนานแล้ว บางคนก็ไม่ได้อยู่ในเมืองไทย นอกจากนั้นผู้แต่งบางคนอาจจะไม่กล้าให้ข้อมูลที่แท้จริง เพราะเกี่ยวข้องกับสถานภาพและชื่อเสียงของเขาเป็นต้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

การวิเคราะห์เนื้อหาเพลงปลุกใจไทยนี้คาดว่าจะได้รับประโยชน์คือ

1. จะทำให้มีการรวบรวมเพลงปลุกใจไว้อย่างครบถ้วน เพื่อจะได้สังเกตเห็นถึงแนวทางของเพลงและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ และสะดวกต่อการค้นคว้าวิจัยต่อไปภายหน้า

2. เพื่อชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ของเพลงปลุกใจ อันอาจจะนำมาใช้ในการพัฒนาแนวทางเพลงปลุกใจใหม่ที่จะสามารถระดมสรรพกำลังประชาชนได้มากขึ้น และคืบคลานขึ้น เนื่องจากจะได้วิเคราะห์แต่ละเพลงอย่างละเอียดและเปรียบเทียบกับสภาพทางการเมืองแต่ละสมัยด้วย

3. เป็นการนำเอาวิธีการวิเคราะห์แบบ Content Analysis มาใช้ในทางรัฐศาสตร์มากขึ้น จะเป็นการพัฒนาวิธีการวิเคราะห์แบบนี้ให้ดีขึ้น ซึ่งจะทำให้มีความถูกต้องแน่นอนมากขึ้นต่อไปในอนาคต ในการใช้วิธีการ Content Analysis กับความรู้ทางรัฐศาสตร์

